

Indeks bo pripomogel k oblikovanju prihodnjih raziskav in političnih programov ter k iskanju ustreznih rešitev glede staranja prebivalstva.

V nadaljevanju dokumenta so opisani številni projekti in programi, s katerimi želi Evropska unija odgovoriti na naraščajoče potrebe po dolgotrajni oskrbi. Omenili bomo le nekatere med njimi. *ALIAS (AAL Joint Programme)* je razvil mobilni robotski sistem, ki komunicira s starejšimi ljudmi in nudi pomoč pri izvajanju vsakodnevnih dejavnosti, spodbuja zdravo staranje in neodvisno življenje. *EIP AHA (The European Innovation Partnership Pilot on Active and Healthy Ageing)* iniciativa je namenjena identificiranju in odstranjevanju ovir pri inovacijah v zagotavljanju zdravstvene in dolgotrajne oskrbe. S krepitvijo sodelovanja vseh deležnikov pri iskanju inovativnih rešitev si prizadeva pospeševati širjenje dobrih praks in zagotoviti hitreje uvajanje novih znanj in tehnologij v praktično delo. Cilj perspektive je podaljšati leta zdravega življenja prebivalcev Evropske unije za 2 leti do leta 2020. *The ambient Assisted Living Joint Programme (AAL)* je potekal med leti 2008 in 2013 in je bil usmerjen v spodbujanje kakovostnega življenja starejših ljudi. Financiral je projekte, ki temeljijo na »inteligentnih« izdelkih in zagotavljanju storitev na daljavo, z namenom izboljšanja življenja starejših ljudi na lastnem domu, na delovnem mestu ali v družbi na splošno.

Evropski parlament posveča posebno pozornost zlorabi starejših ljudi, ki je povezana s prejetjem storitev dolgotrajne oskrbe. Z namenom preventive in soočanja z zlorabami slabotnih starejših ljudi finančno podpira programe številnih nevladnih organizacij. Ena izmed vidnejših organizacij na tem področju je tudi *AGE Platform*, ki je z *WEDO* projektom razvila predloge različnih preventivnih pristopov.

Tina Lipar

Lučka Ažman Momirski (2012). *Medgeneracijsko središče Žiri*. Ljubljana: Fakulteta za arhitekturo, 72 strani.

URBANISTIČNE ZASNOVE ZA KRAJEVNO MEDGENERACIJSKO SREDIŠČE ŽIRI

Arhitekti so izmed vseh strok, ki delajo za stare ljudi, v zadnjih dveh desetletjih 20. stoletja dosegli največji ustvarjalni preboj v novo paradigmo pri oskrbi onemoglih in načinu bivanja v starosti. Med najbolj vidnimi je npr. Hans Peter Winter iz Nemčije, s katerim smo v naši reviji imeli obsežen strokovni intervju (*Kakovostna starosti*, 2010, št. 1, str. 90-102). Zasnovali so manjše oskrbovalne enote – imenovane gospodinjске skupine po meri potreb starih ljudi. V tesni povezavi z njimi pa se uveljavljajo številni drugi programi za oskrbo na domu, za zdravo, aktivno in dostojanstveno staranje, za čim večjo samostojnost v času pešanja ter za povezovanje med krajevnim vrtcem, šolo, zdravstvom, svojci, prostovoljci in drugimi krajanji.

Tudi nekateri slovenski arhitekti odločno stopajo na to področje. V zadnjih dveh številkah naše revije je npr. Vera Turnšek Klepej objavila dva članka s tega področja, objavljen je bil obsežen pogovor z njo o njenih izkušnjah in spoznanjih pri ustvarjanju arhitekture za stare ljudi in za medgeneracijsko sožitje. Arhitekt Gašper Kociper je izdal monografijo *Medgeneracijsko središče Zgornja Šiška v Ljubljani – urbanistična zasnova in idejni načrt* (2011). Arhitekt Rok Grdiša je leta 2010 napisal *Priročnik za načrtovanje sodobnih oblik bivanja starih ljudi*. Tu ne bomo nadaljevali z izčrpnim naštevanjem tovrstnih del, ampak se ustavili ob zanimivem delu arhitektke, prof. dr. Lučke Ažman Momirski, *Medgeneracijsko središče Žiri*.

S študenti arhitekture in različnimi strokovnjaki s področja staranja in medgeneracijskega sožitja so organizirali enotedenski mednarodni

arhitekturni tabor v Žireh, da bi se na terenu poglobili v zamisel sodobnega krajevnega medgeneracijskega središča, ki naj bi odgovarjal konkretnim potrebam prebivalcev kraja ter stvarnim materialnim in drugim možnostim. Občina Žiri na Gorenjskem hoče namreč v prihodnje doma poskrbeti za oskrbo svojih starih ljudi, ki pešajo, obenem pa vpeljati v kraju nove sodobne programe za aktivno, zdravo in dostojanstveno staranje ter s tem neločljive programe za krepitev nove solidarnosti med generacijami. Gre za dokaj tipično slovensko podeželsko občino z okrog pet tisoč prebivalci, industrijsko dobro razvito. Občina ima za slovenske razmere sorazmerno veliko rodnoost. Kakor skrbi v domačem kraju za vrtce in osnovno šolanje otrok, tako želi poskrbeti tudi za bivanje, starostni razvoj in oskrbo najstarejših občanov. Samoumevno je, da je to dvoje na isti ravni. Zmotne predstave o tem, da stare ljudi lahko odpošljemo v ustanovo daleč od domačega kraja, pa so tudi klenim prebivalcem žirovskih hribov prinesle nesrečo, da morajo tisti, ki ne morejo več skrbeti zase sami ali s pomočjo bližnjih, oditi v dom za stare ljudi v tuj kraj.

V drugem poglavju knjige so strnjeno opisani prostor, prebivalstvo in razmere v Žireh. Uvodno poglavje pred njim pa razgrne namen knjige in tabora – poiskati najbolj primerne lokacije in tipe za medgeneracijsko središče v Žireh, oriše delovno metodologijo ter pojasni glavne strokovne pojme te študije. V Predgovoru Rok Grdiša ugotavlja, da *»gre pri medgeneracijskem središču za drugačno, boljso zasnovano starostnega varstva ... Z gradnjo oziroma vzpostavitvijo več manjših decentraliziranih enot v krajevnih središčih omogočimo pomembno izhodišče za oblikovanje oskrbne mreže. Velika prednost takšnih centrov je programska prožnost. Medgeneracijsko središče se lahko postavi s prenovo obstoječe lokalne infrastrukture. V tem primeru je gradnja medgeneracijskega*

središča v primerjavi z gradnjo doma za starejše smotrnejša. Prostori, namenjeni starostnikom, so lahko večji, saj odpadejo veliki servisni prostori (skupna jedilnica, kuhinja, posebne terapevtske sobe ...).« (str.13)

Tretje poglavje knjige prikaže bivanje starejših ljudi. Zgodovino in koncepte domov za stare ljudi povzema po domačih in tujih avtorjih (Imperl, Winter, Pawletko, Molestina ...). Besedilo dopolnjujejo zgovorne fotografije različnih konceptov, tipov ali »generacij« domov za stare ljudi iz različnih delov sveta. Pri kratkem prikazu stanja v Sloveniji je avtorica kritična, saj naši domovi večinoma spadajo v drugo generacijo (str. 34), medtem ko je za sedanji razvoj oskrbe značilna četrta generacija. Prav tako pa prikaže sodobna prizadevanja po razvoju v posameznih domovih in projektih, npr. idejni projekt medgeneracijskega središča v Zgornji Šiški v Ljubljani. Čeprav je študija arhitekturna, se avtorica ne omeji samo na prostorske, funkcionalne ali estetske vidike, ampak vse skozi povezuje prostorsko bivanje starejših ljudi s konceptom osebnega bivanja, sožitja v ustanovi ali s krajem ter oskrbovalne pomoči pri vsakdanjih opravilih v primeru človekove onemoglosti. Šele vsi ti in drugi vidiki skupaj dajo kakovost staranju in sožitju.

Drugi del knjige predstavi rezultate študijskega tabora: štiri lokacije možnih medgeneracijskih središč v središču Žirov, ki so jih odkrile skupine študentov in njihovih interdisciplinarnih mentorjev v tesnem sodelovanju z domačo politiko, upravo in drugimi pomembnimi domačini. Vsaka je opisana in prikazana grafično, razčlenjene so njene možne kapacitete za programe oskrbe, aktivnega staranja in medgeneracijskega povezovanja ter prednosti in pomanjkljivosti vsake za gradbeno in programsko uresničitev v praksi. Scenariji za izbrane lokacije (str. 49 sl.) imajo skupen nabor funkcionalnih enot. Vsaka

lokacija daje svoj vsebinski nabor programov in njihov količinski obseg, zagotavljajo pa naslednje programe:

- oskrbo starih ljudi: dve do štiri gospodinjske skupine, začasno oskrbo, paliativno oskrbo, dnevno varstvo, nočno varstvo in oskrbovana stanovanja;
- varstvo otrok: dve enoti otroškega vrtca, otroško igrišče;
- izobraževalne in kulturne programe: klubske prostore, večnamenske učilnice;
- družabno in gostinsko ponudbo: medgeneracijski hotel, kavarno;
- prostovoljstvo in druge podporne programe: center za koordinacijo prostovoljcev, prostore za upravo, dodatne servisne prostore (za oskrbo na domu), nov zdravstveni dom in parkirišča.

Največje med štirimi lokacijami za medgeneracijsko središče v Žireh ima skupno površino malo nad 6000 m² – od tega je dobra polovica namenjena oskrbi starejših, najmanjše pa krepko pod dva tisoč – le dve gospodinjski skupini z ostalimi programi za oskrbo onemoglih ter osnovnimi prostori za druženje, za programe aktivnega staranja in usposabljanja (prostovoljcev, družinskih oskrbovalcev, oskrbovalcev na domu, starejših za aktivno staranje ipd.).

Odlika študijskih zasnov za krajevno medgeneracijsko središče v Žireh je široko pojmovanje te razvojne ustanove za kakovostno staranje, oskrbo onemoglih in krepitev medgeneracijske solidarnosti v kraju. Med drugim so npr. upoštevali tudi vrtnarjenje. Obdelovanje dvignjene gredice ni samo odličen hobi stanovalcev, ki so vse življenje obdelovali svoje vrtilčke in si pridelovali zelenjavo in dišavnice, ampak je tudi možnost za medgeneracijsko povezovanje z mlajšimi, za prenašanje izkušenj iz roda v rod ali preprosto za pogovor ob skupnem delu na vrtu ali zabojniški gredici na balkonu sobe v domu za stare ljudi.

V sklepu avtorica naniza vrsto demografskih razlogov za gradnjo krajevnih medgeneracijskih središč. Vendar tudi tu ne ostaja pri njihovi »gradnji«, ampak govori o njihovem »vzpostavljanju«, pri čemer npr. poudarja ozaveščanje in usposabljanje ljudi v kraju glede staranja in sožitja generacij, interdisciplinarno sodelovanje in povezanost, premišljen izbor potrebnih programov ter njihovo trajnost ipd. Tako ji medgeneracijsko središče še zdaleč ni samo stavba, ampak »mreža programov v naselju, ki uporablja obstoječo medgeneracijsko strukturo, njej pa so dodani novi programi in prostori. V takem primeru omrežje (in ne več objekt) postane medgeneracijsko središče.« (str. 69)

Predstavitev te kratke znanstvene monografije zaključimo z avtoričino sintezo spoznanj: »Ključna vodila pri projektiranju medgeneracijskega središča so trajnostna in energetsko učinkovita zasnova, zagotovitev kakovostnega bivalnega okolja z ureditvijo zelenih površin ter upoštevanje principa ločenega sodelovanja, ki se v konkretni rešitvi kaže v razdelitvi stavbnega kompleksa na zaključene funkcionalne enote (gospodinjske skupine, paliativna oskrba, vrtec ...) s skupnimi podpornimi programi.« (str 69)

Jože Ramovš

Thomas Scharf, Virpi Timonen, Gemma Carney and Catherine Conlon (2013). *Changing Generations, Findings from New Research on Intergenerational Relations in Ireland*. V: http://www.icsg.ie/sites/www.icsg.ie/files/changing_generations_report.pdf (28.11.2014).

RAZISKAVA O MEDGENERACIJSKIH ODNOSIH IN SOŽITJU NA IRSKEM

Generacijske spremembe – spoznanja nove raziskave o medgeneracijskih odnosih na Irskem je naslov obsežne raziskave, ki je bila med letoma 2011 in 2013 narejena na Irskem v